

5. PROBLEMATIKA TRANSFORMACÍ V ARCHEOLOGII SOUČASNOSTI NA PŘÍKLADU VSÍ ZPUSTLÝCH PO ROCE 1945 V NOVOHRADSKÝCH HORÁCH

Michal Bureš

5.1. Předmět výzkumu

Otázky archeologických transformací jsou v tomto příspěvku řešeny na příkladu vsí zaniklých po roce 1945 na území Novohradských hor a Novohradského podhůří v Jihočeském kraji při státní hranici České republiky a Rakouska. Zkoumaný polygon je vymezen linií Šejby - Dlouhá Stropnice - Horní Stropnice - Rychnov u Nových Hradů - Valtěrov - Dluhoště - Ličov - Hradiště - Blansko - tok Malše před Kaplicí a dále po toku Malše k Dolnímu Dvořišti až na státní hranici s Rakouskem a po státní hranici k hraniční obci Šejby a je možné jej označit jako širší mikroregion Benešova nad Černou. Jedná se o prostor 40 katastrálních území rozprostírajících se na ploše cca 300 km².

Předmětem výzkumu jsou archeologické transformace vesnic sledovaného polygonu opuštěné po roce 1945. Proces pustnutí časově vymezují roky 1945 a 2011, kdy byl výzkum ukončen.

Zkoumaný prostor byl v době po druhé světové válce postižen značným úbytkem obyvatelstva v důsledku vysídlení československých občanů německé národnosti, kteří v oblasti tvořili do roku 1945 většinou populaci, a v důsledku následných hospodářských a společenských změn spojených s kolektivizací, zánikem živností apod. Počátek studené války znamenal jihočeské pohraničí v polovině 20. století vybudováním ženižně technických zařízení pro zabezpečení hranic (Jílek - Jílková a kol. 2006, 32) a zřízení zakázaného pásma o hloubce 2-5 km od hranic do vnitrozemí a hraničního pásma o hloubce až 12 km (Jílek - Jílková a kol. 2006, 30). To vedlo k dalšímu vysídlování, zániku sídel i ke změnám krajinného rázu

(k tomu z hlediska historické geografie např. *Kučera 2007*, 313–45 nebo *Kuldová - Kučera 2008*, 247–261).

Sledovaný polygon byl vymezen tak, aby zahrnoval jak tzv. zakázané pásmo, tak i hraniční pásmo a částečně i vnitrozemí a mohla tak být výzkumem testována hypotéza, že odlišné poměry v jednotlivých pásmech se mohou odrazit i v archeologických pramenech.

5.2. Pustnutí, zánik a regenerace

Pustnutí je proces, který může vést k zániku objektu, pokud nedojde k jeho regeneraci. Rychlé opuštění naráz vedoucí k trvalému zániku objektů nebo lokality bez budoucího znovuvyužití nebo znovuosídlení je spíše vzácné a souvisí nejčastěji s katastrofami (*Tomba - Stevenson 1993*, 192). Proces pustnutí je vymezen na jedné straně permanentním využitím objektu, na druhé straně permanentní ztrátou využití, která vede k zániku. Mezi těmito extrémy může docházet k dočasnému využití, např. pro občasně bydlení, skladování náradí a náčiní nebo k využití jakožto zdroje surovin na prodej nebo na stavbu nového objektu či využití jako smetiště, a to zejména poté, co dojde ke zřícení některých konstrukčních prvků, nejčastěji střechy nebo stěn domu (srov. *Rotschild - Mills - Ferguson - Dublin 1993*, 125). Osídlení je definováno jako kontinuální a nepřetržité užívání místa určitou skupinou (*Schiffer 1996*, 100). Opuštěné sídliště může být regenerováno stejnou skupinou lidí, která jej opustila, anebo jinou skupinou, což je častější jev (*Schiffer 1996*, 104). Na sledovaném území Novohradských hor a ve vymezeném období lze ve velké míře sledovat opuštění a pustnutí, na něž zčásti navazuje opětovné využití a regenerace, v další etapě pak trvalý zánik. Jen v zanedbatelné míře lze sledovat kontinuitu a nepřetržité užívání místa stejnou skupinou, ať již se jedná o autochtonní Čechy, nebo neodsunuté Němce.

Pro odlišení jednotlivých případů byly v příspěvku definovány stupně transformace podle toho, v jaké míře areály a komponenty prošly, respektive neprošly zánikovou transformací (k zánikové transformaci *Neustupný 2007*, 51). Transformační škála odráží vztah pustnutí, zániku a regenerace, čili míru přechodu mezi živou a mrtvou kulturou (srov. *Neustupný 2007*, 46–47), respektive míru přechodu mezi systémovým a archeologickým kontextem (*Schiffer 1996*).

5.3. Stupně zánikové transformace areálů a komponent

Transformační škála je u areálů čtyřstupňová, u komponent pouze dvoustupňová. Areály jsou v příspěvku členěny na netransformované, částečně

netransformované, částečně transformované a plně transformované; komponenty na netransformované a transformované.

Netransformovaný areál slouží i v současnosti jako komunitní areál s příslušnou infrastrukturou adekvátní současnému komunitnímu areálu. Charakteristickou vlastností žijícího areálu je, že neproběhla zániková transformace areálu jako celku.

Částečně netransformovaný areál představuje komunitní areál sice z podstatné části zaniklý, ale v jeho rámci se zachovaly areály aktivit, které slouží svému původnímu účelu (např. několik zemědělských usedlostí, zemědělský provoz, trvale obývané budovy apod.). Přestože významná část komponent prošla zánikovou transformací, areál neprošel zánikovou transformací jako celek.

Částečně transformovaný sídelní areál je charakterizován zánikem převažující většiny komponent. Zachované komponenty neslouží svému původnímu účelu, jako celek netvoří z důvodu absence komunity komunitní areál. Z větší části zaniklý sídelní areál nedisponuje infrastrukturou žijícího sídla. Jako typický příklad lze uvést vesnici nebo osadu, v jejímž obvodu zanikla většina zemědělských usedlostí a ty, které nezanikly, neslouží jako zemědělské usedlosti, ale neslouží ani ke stálému obývání. Bývalé usedlosti jsou prázdné, nevyužívané nebo slouží jako rekreační objekty.

U částečně netransformovaných a částečně transformovaných areálů není rozhodující poměr mezi transformovanými a netransformovanými komponentami, ale skutečnost, zda se v areálu zachovaly aktivity sloužící původnímu účelu nebo nikoliv.

V plně transformovaném sídelním areálu všechny komponenty prošly zánikovou transformací, avšak mohly projít různými druhy zejména kulturních posedezičních transformací (viz dále). Nelze tedy vyloučit přítomnost stojících objektů nebo jejich částí a pozůstatků, tyto objekty jsou však prázdné, nevyužívané a neslouží ani jako rekreační objekty.

U jednotlivých komponent rozlišujeme pouze to, zda komponenta prošla či neprošla transformací. Netransformovaná komponenta slouží svému původnímu účelu v rámci komunitního nebo nadkomunitního areálu nebo svému účelu neslouží, ale neprošla zánikovou transformací (např. usedlost využívaná jako rekreační objekt). Transformované komponenty prošly zánikovou transformací a můžeme definovat různé druhy postdepozičních transformací (viz níže).

Částečně transformovaný areál tak obsahuje transformované i netransformované komponenty; plně transformovaný areál obsahuje pouze transformované komponenty. Mezi transformované komponenty řadíme i takové komponenty, které prošly zánikovou transformací, ale stavební relikty byly využity pro novou výstavbu zejména rekreačních, v některých případech i hospodářských objektů. Pro zařazení mezi transformované kom-

ponenty je rozhodující, zda nová stavba přistupuje k reliktu jako k útvaru využitelnému pro novostavbu (např. pozůstatek obvodové zdi usedlosti využit jako součást novostavby). Naopak takové komponenty, ze kterých zůstala jen stavební torza, avšak se zachovanými např. někdejšími obytnými prostory s okenními otvory, které byly nově využity jako obytné prostory s okny v otvorech původních, řadíme mezi netransformované. Takových případů regenerace je však velmi málo, anebo tento stav nelze vizuálním průzkumem identifikovat.

Transformační škála byla aplikována na 40 katastrálních území vymezeného území o celkové výměře cca 300 km². Z celkového počtu 95 areálů bylo určeno 41 areálů jako netransformovaných, 9 částečně netransformovaných, 11 částečně transformovaných a 34 plně transformovaných (tab. I).

5.4. Typy a varianty zánikových transformací komponent

Komponentami, u kterých lze efektivně zvolenými metodami povrchového průzkumu a za pomoci studia historických leteckých snímků analyzovat zánikovou transformaci, jsou komponenty stavební povahy. V rozsahu tématu tohoto příspěvku se jedná o vesnické domy, usedlosti, případně výrobní či jiné obdobné části stavebního prostředí. Pro účely testování byly na základě rozboru cca 900 komponent všech 45 částečně a plně transformovaných sídelních areálů vymezeny tři typy zánikových transformací: (A) úplná destrukce, (B) částečná destrukce a (C) samovolná postupná destrukce (tab. II). Typy transformací též vyjadřují předpokládaný způsob demolice a předpokládanou míru recyklace materiálu (srov. Klír 2008, 183-184; Schiffer 1996, 106-107). V závislosti na záměrném nakládání se zbytky v průběhu zánikové transformace (srov. Neustupný 2007, 53-54) byly odlišeny 4 varianty zánikové transformace typu A - jednorázové úplné destrukce: (1) úplná destrukce provedená beze zbytku, (2) úplná destrukce se zbytky ponechanými v místě a volně rozptýlenými, (3) úplná destrukce se zbytky ponechanými v místě, shrnutými do náspu, (4) úplná destrukce se zbytky ponechanými v místě, vyrovnanými do mohyly (tab. II). Tuto hypotézu je třeba testovat dalším výzkumem.

5.5. Postdepoziční transformace komponent

Z výzkumu zvoleného území, zejména z analýzy historických kolmých leteckých snímků vyplynulo, že transformace některých komponent probíhala fázově. V první fázi například proběhla částečná destrukce nebo probíhala

samovolná postupná destrukce, ve druhé fázi došlo k aplanaci. Spolu s pozůstatky domu byly aplanovány další komponenty, jako jsou například meze, úvozy, přirozené remízy a terénní nerovnosti. Ještě typičtější je případ úplné destrukce provedené beze zbytku v první fázi a rekultivace ve fázi druhé. Druhá fáze zániku komponenty je postdepoziční transformací, jestliže člověk k reliktvům nepřistupoval jako k domu nebo pozůstatku domu (živému artefaktu nebo zbytku, *Neustupný 2007*, 53–54), ale přistupoval k nim stejně jako k remíze nebo terénní nerovnosti, tedy jako k terénní překážce, kterou je třeba odstranit. V popsaném případě se jedná o postdepoziční transformaci (*Neustupný 2007*, 52–53) i přes to, že technicky je tento proces shodný nebo téměř shodný se zánikovou transformací jiné komponenty.

Pro zkoumané téma se jeví vhodné dále rozlišit kulturní a přírodní postdepoziční transformace (tab. III; srov. *Neustupný 2007*, 54; *Schiffer 1996*). Do kulturních postdepozičních transformací tento příspěvek řadí aplanaci, rekultivaci (deruderalizaci), zalesnění, zemědělskou melioraci, lesnickou melioraci, orbu a stavbu (k ruderalizaci, melioraci a rekultivacím esejistickou formou *Sádlo - Pokorný - Hájek - Dreslerová - Cílek 2008*, 201, 211–212). Přírodní postdepoziční transformace zahrnují gravitační, vodní erozi a působení vegetace (srov. graviturbace, aquaturbace a bioturbace, *Schiffer 1996*). Postdepoziční transformace jsou v přímé interakci se současným i minulým využitím území.

5.6. Minulé a současné využití území areálů a komponent

Sledovat minulé a současné využití území areálů a komponent má pro zkoumanou problematiku význam u částečně a plně transformovaných areálů, u nichž v průběhu sledovaného období došlo k plošným změnám ve využití území (k využití území, tzv. „land use“, např. *Bičík - Chromý 2006*, 189–204, zde další literatura). V rámci těchto sídelních areálů sledujeme minulé a současné využití území na úrovni jednotlivých komponent. Minulé využití komponent se vztahuje k období kolem roku 1945 a současné k období kolem roku 2011. Minulé využití je v práci rekonstruováno na základě písemných a kartografických pramenů, a zejména na základě historických kolmých leteckých snímků. Dnešní využití bylo určeno na základě současných ortofotomap s ověřením v terénu prostřednictvím vizuálního průzkumu. V průběhu let 1945–2011 docházelo v důsledku společenských a demografických procesů k vícenásobným změnám ve využívání území komponent, které korelovaly s jejich fázovou transformací. Pro změny minulého využití odlišného od využití současného zavádíme termín subrecentní využití území. Takové využití území nelze většinou archeologickou metodou studovat plošně pro nedostatek pramenů. Jako prameny ke studiu slouží historické kolmé letec-

ké snímky, historické fotografie, včetně snímků pořízených v minulosti autorem, orální historie a autopsie autora práce. Užití písemných pramenů, včetně úředních registrů typu katastru nemovitostí pro studium subrecentního a současného využití, je problematické, neboť obsahují údaje o možném využití půdy, nikoliv však o reálném managementu, a jsou proto nepřesné až zavádějící. Častými kombinacemi minulého a současného využití území komponenty jsou dvojice usedlost – les, usedlost – louka/pastvina nebo usedlost – lesní porost vzniklý náletem. Jako typický příklad minulého, subrecentního a současného využití území komponenty lze uvést kombinaci usedlost – rumiště – orná půda – louka/pastvina.

Některé sídelní areály, respektive komponenty prošly plně zánikovou transformací, ale na samém sklonku sledovaného období byly na jejich místech vybudovány novostavby. Současným využitím území transformovaných komponent jsou nejčastěji rekreační objekty, v některých případech i trvale obývané rodinné domy či hospodářské budovy. Tato nová výstavba probíhá zpravidla na parcelách, které zůstaly úředně zachovány jako tzv. stavební parcely. V takových případech determinuje současné využití území podrobnější studium komponent, a přestože se jedná o plně transformované areály a komponenty, možnosti jejich nedestruktivního terénního výzkumu jsou stejně omezené jako u areálů částečně netransformovaných (typickým příkladem je zaniklý a znovuobnovený městyš Pohoří na Šumavě, respektive intravillán této obce). Množství případů využití území transformovaných komponent ke stavbám se v posledních letech zvyšuje, což snižuje možnost dalšího výzkumu v budoucnosti. Alarmujícím zjištěním je absence záchranných archeologických výzkumů prováděných v předstihu před novou výstavbou nebo alespoň v jejím průběhu, a to i ve vesnicích prokazatelně středověkého původu.

Tab. I: Přehled areálů

okres / obec s rozšířenou pravomocí – o. Český Krumlov / Kaplice			
správní obec	katastr	areál	stupeň transformace areálu
Kaplice	Blansko u Kaplice	Blansko	netransformovaný
Kaplice	Hradiště u Kaplice	Hradiště	netransformovaný
Kaplice	Mostky	Mostky	netransformovaný
		Dobechov	netransformovaný
		Květoňov	částečně netransformovaný
Dolní Dvořiště	Všeměřice	Benčice	plně transformovaný
		Drochov	plně transformovaný
		Všeměřice	částečně netransformovaný
Dolní Dvořiště	Rychnov nad Malší	Rychnov nad Malší	netransformovaný
		U sv. kamene	částečně netransformovaný
Dolní Dvořiště	Dolní Dvořiště	Dolní Dvořiště	netransformovaný
Dolní Dvořiště	Mladoňov	Mladoňov	plně transformovaný
		Budákov	netransformovaný
		Mikoly	plně transformovaný
		Obec	plně transformovaný
Dolní Dvořiště	Tichá	Tichá	částečně netransformovaný
Dolní Dvořiště	Cetviny	Cetviny	částečně transformované
		Lhota	plně transformovaný
Dolní Dvořiště	Mikulov	Mikulov	plně transformovaný
Benešov nad Černou	Ličov	Ličov	netransformovaný
Benešov nad Černou	Benešov nad Černou	Kamenice	netransformovaný
		Svatý Vít	částečně transformované
		Pohnholz	plně transformovaný
		Benešov (Německý Benešov)	netransformovaný
		Věrtelé	částečně netransformovaný
		Třebíčko	částečně transformovaný
		Nový Hamr	částečně netransformovaný
		Klepná (část)	částečně transformovaný
		Černé Údolí (část)	částečně netransformovaný
Benešov nad Černou	Hartunkov	Hartunkov	netransformovaný
Benešov nad Černou	Kuří	Kuří	netransformovaný
Benešov nad Černou	Velký Jindřichov	Velký Jindřichov	částečně netransformovaný
		Černé Údolí (část)	částečně netransformovaný
		Malý Jindřichov	plně transformovaný
		Čtyřdomí	plně transformovaný
		Starý Holand	plně transformovaný
Malonty	Meziříčí u Malont	Meziříčí	netransformovaný
		Veliško	plně transformovaný

správní obec	katastr	areál	stupeň transformace areálu
Malonty	Ličov-Desky	Desky	netransformovaný
		Nové Stavení	netransformovaný
		Hauslův mlýn	plně transformovaný
Malonty	Hodonice u Malont	Hodonice	plně transformovaný
Malonty	Jaroměř u Malont	Jaroměř	netransformovaný
Malonty	Bukovsko	Bukovsko	netransformovaný
Malonty	Malonty	Malonty	netransformovaný
Malonty	Bělá u Malont	Bělá	netransformovaný
		Ludvícké Hory (část)	plně transformovaný
Malonty	Rapotice u Malont	Rapotice	částečně transformovaný
		Jednoty	částečně transformovaný
		Uhliště	částečně transformovaný
Malonty	Radčice u Malont	Radčice	netransformovaný
		Ludvícké Hory (část)	plně transformovaný
Pohorská Ves	Dolní Příbraní	Dolní Příbraní	plně transformovaný
		Horní Příbraní	plně transformovaný
		Janova Ves	částečně transformovaný
		Horní Malše (U Havla)	plně transformovaný
		Leopoldov	netransformovaný
Pohorská Ves	Lužnice u Pohorské Vsi	Lužnice	netransformovaný
		Jitronice	plně transformovaný
		Klepná (část)	plně transformovaný
		Polžov	plně transformovaný
Pohorská Ves	Pohoří na Šumavě	Pohoří na Šumavě	plně transformovaný
		Jiřice	plně transformovaný
		Pavčina	plně transformovaný
		Schwartzviertel	plně transformovaný
		Šance	plně transformovaný
		Stodůlecký vrch	plně transformovaný
		Beran/Berau/Pinau	plně transformovaný
		Janovy Hutě	plně transformovaný
		Skleněné Hutě	plně transformovaný
		Stříbrné Hutě	plně transformovaný
Pohorská Ves	Pivonice u Pohorské Vsi	Pivonice	částečně transformovaný
		Pohorská Ves	netransformovaný
		Terčí Dvůr	netransformovaný
		Terčí Huť	plně transformovaný
		Žofín	netransformovaný
		Javory	netransformovaný
		Zlatá Ktiš (část)	plně transformovaný

okres / obec s rozšířenou pravomocí - o. České Budějovice / Nové Hradky			
správní obec	katastr	areál	stupeň transformace areálu
Horní Stropnice	Rychnov u Nových Hradů	Rychnov u Nových Hradů	netransformovaný
Horní Stropnice	Meziluží	Meziluží	netransformovaný
		Meziluží	netransformovaný
		Vesce	netransformovaný
Horní Stropnice	Bedřichov u Horní Stropnice	Bedřichov	netransformovaný
Horní Stropnice	Horní Stropnice	Horní Stropnice	netransformovaný
		Vyhlídky	částečně transformovaný
		Světví	netransformovaný
Horní Stropnice	Dlouhá Stropnice	Dlouhá Stropnice	netransformovaný
		Vyhlídky	částečně transformovaný
Horní Stropnice	Šejby	Šejby	netransformovaný
Horní Stropnice	Konratice	Konratice	netransformovaný
Horní Stropnice	Dobrá Voda u Horní Stropnice	Dobrá Voda	netransformovaný
Horní Stropnice	Paseky u Horní Stropnice	Paseky	netransformovaný
Horní Stropnice	Hojná Voda	Hojná Voda	netransformovaný
		Malá Poustevna	částečně netransformovaný
		Nové Hutě	plně transformovaný
Horní Stropnice	Staré Hutě u Horní Stropnice	Staré Hutě	netransformovaný
		Nové Hutě (část)	plně transformovaný
		Lukov	plně transformovaný
		Mlýnský Vrch	netransformovaný
		Zlatá Ktiš (část)	plně transformovaný

Tab. II: Typy a formy zánikových transformací komponent stavební povahy (vesnické domy, usedlosti, výrobní objekty)

typ	typ zánikové transformace	demolice	recyklace materiálu	
A	úplná destrukce	kompletní demolice	veškerý materiál z demolice odvezen, zbytky, pokud jaké, ponechány v místě (stavební kámen a nepoužitelné zlomky ostatního materiálu)	
B	částečná destrukce	demolice cca do parapetní výšky, zbytek ponechán samovolné postupné destrukci	hodnotný materiál (stavební dřevo, cihly, pálená střešní krytina) odvezen, zbytek zejména stavební kámen a nepoužitelné zlomky ostatního materiálu ponechány v místě	
C	samovolná postupná destrukce	nedemolováno	nelze vyloučit využití dřevěných konstrukcí na palivo	

	forma	nakládání se zbytky - formy zánikové transformace	úprava povrchu po demolici	terénní relikt
	1	úplná destrukce provedená beze zbytku	rovina upravená buldozerem někdy i válcem, zbylý materiál z demolice pokud nebyl odvezen, byl shrnut po svahu a/nebo do připravených jam	bez reliktů
	2	úplná destrukce se zbytky ponechanými v místě volně rozptýlenými	rovina nebo terasa upravená buldozerem někdy i válcem, zbylý materiál z demolice shrnut do svahu terasy, nebo roztažen do stran	terasy, zidky v místech terénních zlomů v někdejších exteriérech i interiérech, ojediněle pozůstatky sklepů či stavebních nebo užitkových prvků (např. torzo kamenného koryta)
	3	úplná destrukce se zbytky ponechanými v místě shrnutými do náspu	neodvezený stavební materiál (většinou stavební kámen s příměsí zloмок cihel) shrnut mechanizací do muldy, valu nebo kupy	kupy, muldy a valy
	4	úplná destrukce se zbytky ponechanými v místě vyrovnanými do mohyly	stavební kámen ručně navršen do mohyly připomínající snos kamení na okraji pole	mohylovité útvary
		x	bez úprav	zřetelné půdorysy objektů max do parapetní výše, sklepy, studny atd.
		x	bez úprav	zřetelné půdorysy objektů až do výše druhého podlaží, sklepy, studny atd. Někdy zachovány jako tzv. zavřené destrukce.

Tab. III: Druhy postdepozičních transformací.

postdepoziční transformace	druh	charakteristika
kulturní postdepoziční transformace	aplanace	Srovnání se zemí terénních reliktních komponenty, která prošla zánikovou transformací. Rovina upravená buldozerem někdy i válcem, zbylý materiál z demolice, pokud nebyl odvezen, byl shrnut po svahu a/nebo do připravených jam. Aplanace jako druh kulturní postdepoziční transformace je technicky shodná s formou zánikové transformace - úplnou destrukcí provedenou beze zbytku.
	rekultivace (deruderalizace)	Založení pole nebo louky na místě komponenty, která prošla zánikovou transformací. Začíná se návozem, nahrnutím a/nebo rozprostřením ornice, následuje orba, vláčení, smykování, setí přípravných plodin, jejich zaorání a hnojení. Pak již následuje pěstování cílových plodin nebo zatravnění.
	zalesnění	Založení nového lesa na místě komponenty, která prošla zánikovou transformací, výsadbou. Výsadba často probíhala v pravidelných řadách, příprava výsadby byla prováděna těžkou technikou. Nové lesy byly většinou smrkové monokultury.
	zemědělská meliorace	Ovodnění mokřadů na zemědělské půdě a zejména regulace potoků včetně jejich zatrubnění převrstvení ornici. Meliorace vyvrcholila v 80. letech 20. století. Jejím cílem bylo zvýšení výměry orné (nebo jinak zemědělsky využitelné) půdy, ale také technické dokončení kolektivizace sjednocením doposud nesjednocených lánů.
	lesní meliorace	Ovodnění lesních mokřadů a regulace potoků.
	orba	Nejčastější příčina prostorové transformace komponent komplikující jejich prostorovou identifikaci.
	stavba	Výstavba nových cest se zpevněným povrchem, optimalizace (narovnání) tras původních cest a zpevnění jejich povrchu, výstavba nových budov zemědělských areálů zemědělských družstev, státních statků a vojenských statků; stavební a terénní úpravy prováděné za účelem ostrahy hranic (ženijně technická zařízení). Zejména v období po roce 1989 též individuální výstavba rodinných domů a objektů určených k individuální rekreaci.
přírodní postdepoziční transformace	gravitační eroze	Přirozený rozpad reliktních zejména stavební povahy. Rozpadu mohou primárně napomáhat další faktory, zejména povětrnostní podmínky (mráz, déšť, vítr).
	vodní eroze	Rozklad reliktních a přemístění (prostorová transformace) jejich součástí působením vodního toku, vodoteče, pramene.
	vegetace	Působení vegetačního pokryvu v rámci přirozené sukcese vedoucí k narušení reliktního, který pak lépe podléhá gravitační erozi.

Obr. 7. Květoňov, k.ú. Všeměřice. Částečně netransformovaný areál (foto M. Bureš).

Obr. 8. Květoňov, k.ú. Všeměřice. Částečně netransformovaný areál (foto M. Bureš).

Obr. 9. Svatý Vít, k.ú. Benešov nad Černou. Částečně transformovaný areál, 30. léta 20. století (archiv J. Bendy).

Obr. 10. Svatý Vít, k.ú. Benešov nad Černou. Částečně transformovaný areál, 2011 (foto M. Bureš).

Obr. 11. Drochov, k.ú. Všeměřice. Plně transformovaný areál (foto M. Bureš).

Obr. 12. Drochov, k.ú. Všeměřice. Plně transformovaný areál (foto M. Bureš).

Obr. 13. Polžov, k.ú. Lužnice u Pohorské vsi. Příklad zánikové transformace typu A - úplná destrukce, stav areálu v roce 1947 (VGHÚ Dobruška, snímek 2439/1947).

Obr. 14. Polžov, k.ú. Lužnice u Pohorské vsi. Příklad zánikové transformace typu A - úplná destrukce, stav areálu v roce 1958 (VGHÚ Dobruška, snímek 14646/1958).

Obr. 15. Polžov, k.ú. Lužnice u Pohorské vsi. Příklad zánikové transformace typu A - úplná destrukce, stav areálu v roce 1967 (VGHÚ Dobruška, snímek 02076/1967).

Obr. 16. Schwartzviertel, k.ú. Pohoří na Šumavě. Příklad zánikové transformace typu B - částečná destrukce (foto M. Bureš).

Obr. 17. Šance, k.ú. Pohoří na Šumavě. Příklad zánikové transformace typu B - částečná destrukce (foto L. Galusová).

Obr. 18. Mladoňov, k.ú. Mladoňov. Příklad zánikové transformace typu C - samovolná postupná destrukce (foto M. Bureš).

Obr. 19. Pohoří na Šumavě, k.ú. Pohoří na Šumavě. Příklad zánikové transformace typu A3 - úplná destrukce se zbytky ponechanými v místě shrnutými do náspu (foto M. Bureš).

Obr. 20. Lhota u Cetvin, k.ú. Cetviny. Příklad zánikové transformace typu A4 - úplná destrukce se zbytky ponechanými v místě vyrovnanými do mohyly (foto M. Bureš).

Obr. 21. Hodonice, k.ú. Hodonice. Příklad uplatnění různých typů i forem zánikové transformace jakož i druhů postdepozitních transformací v rámci jednoho areálu, stav v roce 1947 (VGHÚ Dobruška, snímek 2419/1947).

Obr. 22. Hodonice, k.ú. Hodonice. Příklad uplatnění různých typů i forem zánikové transformace jakož i druhů postdepozičních transformací v rámci jednoho areálu, stav v roce 1958 (VGHÚ Dobruška, snímek 14616/1958).

Obr. 23. Hodonice, k.ú. Hodonice - příklad uplatnění různých typů i forem zánikové transformace jakož i druhů postdepozitních transformací v rámci jednoho areálu, stav v roce 1967 (VGHÚ Dobruška, snímek 02057/1967)

Obr. 24. Hodonice, k.ú. Hodonice - příklad uplatnění různých typů i forem zánikové transformace jakož i druhů postdepozičních transformací v rámci jednoho areálu, stav v roce 1983 (VGHÚ Dobruška, snímek 12168/1983), zvláštní pozornost na tomto snímku si zaslouží postdepoziční transformace rekultivací centrální části vesnice v kontrastu se samovolnou postupnou destrukcí jižní části vesnice a přežíváním severní části Hodonic.